

Intimitások a régi B. H. életéből

Írta: Balázs Ignác dr.

A Budapesti Hírlap január hó elsején ötvenedik évfolyamába lépett. A magyar hírlapirodalom történetében szinte páratlanul álló évfordulót a szerkesztőség méltó keretek közt ünnepli meg s avatott tollak rajzolják meg a pályát, amelyet a Budapesti Hírlap a nemzeti érzés, nemzeti öntudat, nemzeti eszme és nemzeti eszelekvés szolgálataiban befutott. Itt csak néhány aprócsagot akarunk említeni a régi Budapesti Hírlap életéből, emberekre, viszonyokra, időre jellemző adatokat, melyek hozzátartoznak a Budapesti Hírlap félszázados krónikájához.

A Budapesti Hírlap első szerkesztőségének mindössze nyolc munkatársa volt. A Kalapnca (ma Irányi-utca) 16. számú házban négy szoba állott a szerkesztőség rendelkezésére. Egyet deszkafal választott el a többi szobától. Ebben székelt Zilahi Simon, aki egyszemélyben kiadói hivatali igazgató, könyvelő, hirdetési ügynök és pénztáros volt. Hozzá kellett fordulnunk, ha előlegre volt szükségünk. És ez a szükség elég sűrűn jelentkezett. Kis papírszeletre írtuk az összegét, melyet előlegül kértünk s Zilahi bácsi a legtöbb esetben honorálta kérésünket, különösen akkor, ha ötletes formába volt burkolva. Emlekszem rá, hogy Herczeg Ferenc néhány soros novellában, Tóth Béla, aki nemcsak írni, de rajzolni is tudott, illusztrálva kért öt pengő előleget. Az illusztrációk pillanatnyi súlyos pénzszarvát voltak hivatva szemléltetvé tenni. Végül Sipulussz egy kis humoreszkbe foglalta előleg-kérését. Az előlegkérés ilyenformán új irodalmi műfajjává nemesült volna, ha illetékes helyen több megértéssel találkozott volna.

Balogh Pálnak, aki bp. jegy alatt írta kitűnő vezércikkeit, külön szobája volt a kapu alatt. Az előlegkérésben talán ő érte el valamennyiünk közt a legnagyobb rekordot. De volt az előlegkérésen kívül még egy szénvedélye. Minden ráérő idejét arra fordította, hogy számításokat tett, hogy ha a szerencse jóvoltából 100.000 forintot nyerne, mire költené el ezt a rengeteg summát. Nap-nap után revízió alá vette ezt a jegyzéket, régi tételeket törölt s újakat állított be, — s így folytatta napokon, hónapokon, éveken át, — anélkül, hogy valaha sor került volna a beruházási program realizálására. De nem is jöhetett, mert nem játszott se börzén, se lutrin, s sorsjegye sem volt soha.

Amikor Csajthay Ferenc került a laphoz, mint szenvedélyes zenebarát, első dolga volt a szerkesztőség tagjaiból dalárdát alakítani, természetesen csak házi használatra. Nehéz dolog volt ez, mert a legtöbb munkatárs botfülü ember volt. Nem is dicsekedhetett valami szép sikerrel ez a dalárda. Sőt, amikor egyszer Csukási József nyaralójában, Rákosszentmihályon, meghívott közönség előtt bemutakozott, a közönség sírógörcsöt kapott.

Nagy szerepet játszott azokban az időkben az újságírók és újságírók életében a váltó. Alig volt egy is köztük, akinek két-három, sőt több váltója ne hevert volna valamelyik bank vagy szövetkezet tárcájában. Legtöbb jutott belőle a Pesti Hazai Takarékpénztárnak, mely az újságíróváltók leszámításában példátlan nobilitással és — elnézéssel járt el. A takarékpénztár Fáy Andrásnak, a magyar reformkorszak irodalmi és társadalmi mozgalmainak legmunkásabb tagjának indítványára az írók hitelgényeinek kielégítésére alapítványt tett, ezek az igények azonban kielégíthetetleneknek bizonyultak s hamarosan fölszippantották az egész alapot. A váltóval való manipuláció olyan mértéket öltött, hogy szűk lett nekünk Macedónia, azaz Budapest, s kezdtünk a vidék felé gravitálni, annál is inkább, mert a budapesti pénzintézeteket és szövetkezeteket már kezdte a hideg rázni, ha egy újságíró váltója került a szemük elé. A vidéki pénzintézetek közül az albertirsai takarékpénztár kapta be legalaposabban a legyet. Annyi újságíró-váltót számított le, hogy már nem fért el a tárcájában s oly szűken folyt a törlesztés, hogy a válság szele kezdett fujdogálni a takarékpénztár körül. De hálásak is voltak a banknak. Amikor egyszer egy vasárnapon az újságírók egy nagyobb társasága Kecskemétre rándult ki, s a vonat Alberti-Irsán néhány percre megállott, a társaság Sipulussz indítványára leszállt a vonatról, hogy az albertirsai takarékpénztár iránt való hódolatának

kifejezését adjon. Sipulussz egy beszédben méltatta ennek a takarékpénztárnak nagy közgazdasági jelentőségét, méltatta, mint hűzaggó intézményt, mint létünk támaszát és talpkövét, s indítványára a társaság élénkelte a lengyel himnuszt. Ilyen megtiszteltetésben vidéki takarékpénztárnak alig volt része. Igaz, sok, nagyon sok pénzbe került, s röviden rá meg is bukott.

Kacs Ivor báró, a kiváló publicista, az utóbbi években nem sajátkezűleg írta cikkeit, hanem külön erre a célra fogadott íróiáknak diktálta tollba. A legmesszebb eső szobába is elhallatszott, éles hangja, amint ez az igaz- vérig ellenzéki politikus a mindenkori kormányt szapult. Különösen engesztelhetetlen volt Tisza Kálmán szemben. Miközben cikkeket diktálta, nagy szerkesztőségi ollót forgatott a kezében és egy-egy erőteljesebb kifejezésnél esettintett vele. Sok dolga volt az ollónak, mikor a báró Tisza Kálmánt vette toll-hegyre, akinek bukását minden cikkében megjósolta, amíg 15 esztendei kormányzás után valóban megbukott. Valahányszor Tisza Kálmán nevét diktálás közben kiejtette, balkezével megfogta kecskeszakállát, s hatalmas esetenéssel néhány szőrszálát lenyisszantott belőle, olyan kéjjel, mintha Tisza Kálmán pályafutásának fonálát metszette volna el. Volt rá eset, hogy úgy ösztönyszálta a szakállát, hogy másnap borbélynak kellett rendbe hoznia. De azért az ollóról nem mondott le.

A Budapesti Hírlap egyik legnagyobb sikerét annak köszönhetette, hogy közölte Stanleynek a *Legsötétebb Afrikában* című kétkötetes nagy munkáját. Amikor ugyanis a híres Afrika-kutató harmadik nagy expedíciójáról, melynek Emin basa fölvezetése volt a célja, majdnem háromszáz évvel ezelőtt, 1899-ben Angliába visszatért s hozzáfogott munkája megírásához, a Budapesti Hírlap nyomában érintkezésbe lépett Stanley budapesti kiadójával, Ráth Mórral, hogy a munka hírlapi közlésének jogát megszerezze. A jogért 2000 koronát fizetett. A Budapesti Hírlap ezt a vásárt bejelentette olvasóközönségének s gondoskodott róla, hogy az eseményről mennél szélesebb körök szerezzenek tudomást. A hatás, melyet ez a bejelentés keltett, a legvérmesebb reményeket is felülmúlta. Százával jelentkeztek új előfizetők, s a kiadói hivatali személyzet létszámát meg kellett duplázni, hogy az új előfizetőket jegyzékbe foglalják.

Ez a példátlan siker megdöbbentette egyik konkurrens vállalat tulajdonosát. Haditanácsot ülv munkatársaival, elhatározta, hogy egy ellenakcióval megbenjíti, de legalább is megállítja a Budapesti Hírlap győzelmes előnyomulását, még mielőtt megkezdődne Stanley művének közlése. Egy szép napon a Budapesti Hírlap arra ébredt, hogy a konkurrens lap Stanley utazása címen megkezdte a híres Afrika-utazó fölfedező útjának közlését. Nap-nap után folytatásokban közölte Stanley viszontagságos útjának részleteit, elhallgatva a forrást, melyből az adatokat merítette. Nagy riadalom támadt erre a Budapesti Hírlap berkeiben. Elsősorban Ráth Mór interpelláltuk meg, hogy honnét veszi a konkurrens a jogot, hogy leközzöljön olyan munkát, amelynek kizárólagos közlési jogát a Budapesti Hírlap szerezte meg, hozzá drága pénzen. Ráth Mór nem tudott fölvilágosítást adni, mire a szerkesztőség egyenesen magához Stanleyhez fordult táviratban. Másnap megérkezett Stanley távirati válasza:

— Az illető lap által közölt útleírás, — így szól a távirat — nem a saját alatt lévő könyvem, hanem minden valószínűség szerint annak a jelentésnek a reprodukciója, melyet utazásom eredményéről az angol parlamenthez beterveztettem. Ennek közlési jogát egy bécsi lap szerezte meg, nyilván ennek a fordítása a konkurrens lap közlése.

Tóth Béla hamarosan kinyomozta, hogy a Stanley által említett bécsi lap, melyből a konkurrens újság puskázik, — a bécsi *Fremdenblatt* esti lapja. A fölfedezést újjongva üdvözölte a szerkesztőség. Tóth Béla nekiült s *A tolvaj* címen dörgedelmes cikket írt a konkurrens lapvállalat ellen. Hogy pedig az olvasóközönség lássa, hogy a támadás nem alap nélkül való, lefordította s cikke végéhez fűzte a *Fremdenblatt*-ban aznap megjelent közleményt, azzal a megjegyzéssel, hogy a konkurrens lap ezt fogja holnap közölni, így fogja kezdeni s így fogja befejezni, ahogy ő kezdte és befejezte. Így is történt. A konkurrens lap valóban szóról-szóra úgy közölte a folytatást, ahogy Tóth Béla megírta, s erre a leleplezésre annyira elszégyellte magát, hogy a tisztességtelen versenyt abbahagyta, s Stanley utazásáról többé egy szót sem írt.

A Nemzeti Színház néhai kiváló művészeinek, a tragikus véget ért Nagy Imrének *Korlólomuszt* a Budapesti Hírlap egy alkalommal olyan bírálattal illette, mely a túlértékenny művészt egészen kihozta a sodrából. Egy januárius elsejei napon, a déli órákban,

Magyarország legrégebbi és legnagyobb paplangyára

Szállodák, penziók és közintézmények állandó szállítója az elismert IDEAL-PAP-LANOK készítője

Sándor „Ideal” paplangyár IV., Kammermayer-utca 1. (Központi Városháza)

amikor a munkatársak közül csak néhányan voltak együtt, Nagy Imre nádpcáccal a kezében beállított a szerkesztőségbe, megállt a szoba közepén, s magából kikelve kiáltotta: — Hol van az a hitvány fráter, aki rólam ezt a kritikát írta! Megbőgözzöm a nyomorultat, ilyen nem lehet büntetlenül rólam írni!

Közben nádpcáccját suhogtatta, s mindenáron be akart rontani abba a szobába, melyben Rákosi Jenő ült.

A munkatársak csak nehezen tudták lecsillapítani a művészt, akin a Szilveszter éjszakai vigasság kétségtelen nyomai látszottak s végre is sikerült őt rábírní, hogy eltávozzék.

Másnap Balogh Pál, aki a kritikát írta, provokálta Nagy Imrét. Pisztollyal verekedtek meg, anélkül, hogy kárt tettek volna egymásban. A párba után ki is békültek.

Néhány hónappal később Nagy Imre, aki már régen súlyos ideg bajban szenvedett, agyonlőtte magát.

Az 1888-iki általános képviselőválasztáson Kaas Ivor báró a Belvárosban kisebbségben maradt Steiger Gyulával, a kormánypárt jelöltjével szemben. A bukást a báró annyira a lelkére vette, hogy napokig kerülte az embereket. A választás után a szerkesztő megbízásából este felkerestem a bárót zöldfautcai lakásán, hogy megkérdezzem, nem óhajta-e a lapban a választásról valami nyilatkozatfélélt közzétenni. A bárót feldúlt lelkiállapotban találtam. Föl-alá járkált a szobában, idegesen gesztikulált, s nem győzte felsorolni a törvénytelenégeket, visszaéléseket, erőszakosságokat, amelyeket a kormány a választási küzdelemben ellene, az ő megbuktatására igénybe vett. Közben egy szivardobozt tett elém, hogy gyűjtsak rá. Felemeltem a doboz fedelét, s láttam, hogy a doboz üres. Persze, nem gyűjtöttem rá, de ezt a báró, érthető izgatottságában, nem vette észre. Kimeríthetetlen szóáradattal szapult tovább a kormányt, s még mindig nem mutatott hajlandóságot, hogy a nyilatkozatot megírja, pedig már éjfél felé közeledett az óra.

— Ma nálam fogsz vacsorálni, — mondotta, — amikor észrevette, hogy későre jár az idő.

Végre nekilátott, s jóval nagyobb tépelődéssel, mint amekkorával fényes vezércikkeit szokta megírni, nyélbe ütötte a választóihoz intézett néhány soros nyilatkozatát. Amikor kész volt, átadta a kéziratot. Felkeltem és elbúcsúztam a bárótól, aki megfélemlézve a vacsoráról, egy szóval sem marasztalt.

Tehát se szivar, se vacsora. Ekkor csinálta Tóth Béla ezt a szójátékot:

— *Ka szivar, ka szivar, aber gar ka szivar.*

Két kiutasítás is szerepel a Budapesti Hírlap történetében. Egyik a Tóth Bélaé, akit Konstantinápolyból kiutasítottak ki, a másik Székely Sámuelé, a Budapesti Hírlap volt párizsi tudósítójáé, akit Párizsból menesztett rövid úton az odaváló kormányhatóság.

Tóth Bélát a török-szerb háborúban harctéri tudósítónak küldte a lap Belgrádba. A szerb cenzura azonban teljesen megbénította a munkáját. Nem engedte meg neki, hogy a

hivatalos, s rendszerint hamis kommunikéken kívül csak egy sornyi eredeti tudósítást is küldhessen a lapnak. Arra kérte tehát a szerkesztőséget, hogy a másik hadviselő, Törökország fővárosába, Konstantinápolyba utazhasson, ahol, úgy gondolta, liberálisabban kezelik a cenzurát. Ruszesukon és Várnán át el is utazott Konstantinápolyba, de ott hasonló elbánásban volt része, mint Belgrádban. Végképpen lemondott tehát a harctéri tudósításról s a török főváros társadalmi és politikai viszonyairól tárcacikkeket küldött. Egyik tárcacikkében megírta, hogy *Abdul Hamid* szultán, miatt katonái a harctéren véreznek és éheznek, a Yildizben díszes márványkutató építtetett, nagyméretű medencével, melynek vízében törpe japán halacska tarka raja hancúrozik. A közlemény híre eljutott a szultán fülebe, aki éktelen haragjában kiadta a parancsot, hogy az alkalmatlan idegent azonnal utasítsák ki. Ezt a parancsot, természetesen, haladéktalanul teljesítették, s Tóth Bélának 24 óra alatt el kellett hagynia Konstantinápolyt. A konstantinápolyi út emlékéül fölvette az *Effendi* nevet, s attól fogva tárcáit és cikkeket ezzel a névvel, vagy csak röviden *E. bétüvel* szignálta.

Jóval érdekesebb, s bizonyos mértékben történeti jelentőségű a Székely Sámuel kiutasítása, mely annak idején az egész világsajtót foglalkoztatta.

1893-ban a francia közvéleményt a Panamabotrány s az abból kisarjadtt vesztegetési és csalási pör izgatta. A lapok nap-nap után új neveket emlegettek, képviselőket, szenátorokat, szerkesztőket, bankárokat, akik a vesztegetésben ludasok, s a Panama építőtársaság kasszájából nagy összeget vágta zsebre. Egyik újság ráduplázott a szenzációra, s azt írta, hogy egy *külföldi diplomata* is kompromittálva van a botrányban. Megindult a találgatás, hogy ki legyen ez a diplomata, emlegették *Menabra* olasz nagykövet, sőt *Herbette* berlini francia nagykövet nevét is. Január 3-án aztán Székely Sámuelről a következő táviratot kapta a Budapesti Hírlap:

— A kormány körében óriási a konsternáció. Rowier bukott pénzügyminiszter, hogy magát megvédelmezze, elárulta a vizsgálóbírónak, hogy az általa fölvezt 200.000 frankot a párizsi orosz nagykövet, Mohrenheim báró nagykövet kapta. Ma e szenzációs ügyvel két minisztertanács foglalkozott titkos ülésben. Rowier nem akar hallgatni. Mohrenheim ügye az eddigi leleplezések legszenzációsabb fordulata.

A távirat óriási feltűnést keltett. Az egész világsajtó leközzölte, csak a párizsi lapok nem vettek róla tudomást. Ennek pedig az volt az oka, hogy Franciaország abban az időben kötött szövetséget Oroszországgal s attól tartott, hogy a botrány föl találja borítani a franciáknak olyan kedves, s ránk nézve később oly végtetessé vált szövetséget. De Székely Sámuel nem úszta meg ép bőrrel a leleplezést. Egy nappal azután, hogy távirata a Budapesti Hírlapban napvilágot látott, letartóztaták, két napig fogságban tartották s azután kiutasították, bár Hoyos gróf, a volt monarchia akkori párizsi nagykövete, közbenjárta az érdekében, Rákosi Jenő pedig Carnot köztársasági elnökhöz intézett hosszabb táviratban tiltakozott a kiutasítás ellen.

Ötven éves a Budapesti Hírlap. Ebből az ötven esztendőből néhány hónap híjján negyvenhét esztendőig szolgáltam a lapot.

Gyermekköcsik, gyermekágyak

kerti vasbútorok, paplanok, matracok legjobb beszerzési forrása

Hochmann Lajos cég VII., Erzsébet-körut 4 (Emke mellett.)